

SOOME JA EESTI KEEL KÕRVUTI

Hannu Remes. Muodot kontrastissa. Suomen ja viron vertailevaa taivutusmorfologiaa. Acta Universitatis Ouluensis B. Humaniora 90. Oulu: Oulun yliopisto, 2009. 282 lk.

Vaadeldav raamat („Vormid vastandatuna. Soome ja eesti muutemorfoloogia võrdlus”) on Joensuu Ülikooli soome ja eesti keele lektori Hannu Remese doktoriväitekirj, mille kaitsmine toimus 2009. aasta juunis Oulus. Töö teema – soome ja eesti keele muutemorfoloogia võrdlus – seondub 1980. aastate algul käivitatud soome ja eesti grammatika võrdleva uurimisega, millega on tegeldud ühtaegu nii Soomes kui ka Eestis. Väitekirja eeltöökõs võib pidada ta eesti keele grammatikat,¹ millest suure osa moodustab morfologia. Lisaks on ta käsitletud soome ja eesti muutemorfoloogiat arvukates artiklites. Väitekirja puhul on suur tähtsus olnud ka praktilisel kogemusel, mille ta on omandanud aastakümnete jooksul soomlastele eesti keelt õpetades.

Soome ja eesti keele sõnamuutmisüsteemi kontrastiivseid võrdlusi enne Hannu Remese uurimusi ei olnud. Küll aga on kuulunud soome ja eesti keele häälikuloo võrdlus uurimise kesksete valdkondade hulka.² Kontrastiivse uurimistöõ aluseks on tavaliselt kahe keele sünkrooniline võrdlemine. See on ka sageli ainus võimalus, eriti siis, kui

¹ H. Remes, Viron kielioppi. Helsinki: WSOY, 1983.

² L. Kettunen, Viron kielen äännehistorian pääpiirteet. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1917; L. Kettunen, Eestin kielen äännehistoria. Toinen, uusittu painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1929; L. Kettunen, Eestin kielen äännehistoria. Kolmas painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1962; E. N. Setälä, Yhteissuomalainen äännehistoria I–II. Konsonantit. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1890–1891.

võrreldavad keeled kuuluvad eri keelkondadesse. Hannu Remese uurimisobjektiks on aga kaks lähedast sugulaskeelt. See annab võimaluse kasutada ka diakroonilist lähenemisviisi. Juba soome ja eesti keele kontrastiivset uurimist kavandades kõneldi sellest, et sünkroonilist vaatlust tuleks täiendada, võttes arvesse ka soome ja eesti keele ajalugu. Lähtekohaks oli mõte, et keelte hääliku- ja vormiloo tundmine aitab valgustada praeguste morfoloogiliste erinevuste põhjusi. Seda võimalust ongi Hannu Remes oma töõs õnnestunult kasutanud.

Hannu Remesel on olnud kaks kesket eesmärki. Esiteks soome ja eesti muutemorfoloogia seoste teoreetiline pool: kuidas ja mil määral soome ja eesti keel erinevad teineteisest morfoloogiliselt, millest erinevused tulenevad ja kuidas need ilmnevad tüpoloogiliselt. Teiseks eesmärgiks oli saada selliseid teadmisi, millest erinevused tulenevad eesti ja eestlastele soome keele õpetamisel. Hannu Remese järgi on tüüpilised eestlastest soome keele õppijate vigased vormid näiteks *rakkausta* (pro *rakkautta*), *tarinaita* ja *seinuja* (pro *tarinaita* ja *seiniä*), *pukeudun hameen* (pro *hameeseen*), *se tee* (pro *tekee*), *kaivasivat* (pro *kaivoivat*), *olen tapanut* (pro *tavanut*) ja *älkää tulkaa* (pro *älkää tulko*). Soomlaste eesti keeles võib omakorda esineda selliseid vigaseid vorme nagu *poegana* (pro *pojana*), *pimed* (pro *pimedad*), *ilusi* (pro *ilusaid*), *pereid* (pro *peresid*), *lugeb* (pro *loeb*), *istusivad* (pro *istusid*) ja *luvanud* (pro *lubanud*). Ta väidab, et nende puhul ei ole tegemist juhuslike vääratustega, vaid neid põhjustavad soome ja eesti keelestruktuuri erinevused (lk 12), ja ta uurimusest selgub, et see seisukoht on põhjendatud.

Uurimuses käsitletakse eesti keelt soome keele vaatenurgast. See on väga-

gi arusaadav, sest uurija ise on soomlane, aga põhjuseks võiks pidada ka seda, et soome keel on mitmes suhtes arhailisem kui eesti keel: palju soome ja eesti keele foneetilisi ja morfoloogilisi erinevusi tuleneb eesti keeles toimunud muutustest. Kõige selgemalt ilmneb soomekeskne lähenemisviis neis osades, kus käsitletakse morfofonoloogilisi tüvevaheldusi (peatükk 8) ja paradigmatüüpide seoseid (peatükk 9). Ka pedagoogilised tähelepanekud puudutavad valdavalt neid juhte, kus soomlastel õigete eesti vastete moodustamisel raskusi tekib. Siiski viitab Hannu Remes mitmes kohas ka eestlastest õppijatele raskusi põhjustavatele seikadele.

Uurimuse teoreetiliseks raamiks on loomulik morfoloogia sellisena, nagu see esineb Wolfgang Wurzeli³ ja Wolfgang Dressleri⁴ teostes. See on õnnestunud valik, eriti noomenite ja verbide morfotaksi käsitlemisel (lk 101–108, 166–179). Nii noomenitel kui ka verbidel on tüve ja sufiksi liitumises erinevusi: skaala ühes otsas on need juhud, kus tüve ja sufiksi piir on täiesti läbinähtav (nt *sm puulta*, *poika/na*, *ee pesa/de*, *maja/le*), ja teises otsas eesti flektiivsed vormid (nt *uut*, *jalg* : *jala* : *jalga* : *jalgu*). Väga tähtsal kohal on iseäranis eesti vormide seoste uurimisel ka markeerituse ja markeerimatuse arvestamine. Mitmes vormirühmas, näiteks eesti noomenite mitmusemoodustuses ja ka mitmuse partitiivi puhul kujunevad markeerituse hierarhiad.

Uurimisobjektiks on soome ja eesti kirjakeele muutmorfoloogia süsteem. Kirjakeelte noomeni- ja verbimorfoloogiale keskendumine on tark otsus. Nii soome kui ka eriti eesti murretes on väga palju vaheldusi, kõiki neid

oleks ühes töös võimatu arvesse võtta. Aeg-ajalt on siiski viidatud edelasoome murretele, näiteks morfoloogiliselt oluliste eesti häälikumuutuste puhul ka edelasoome murrete samalaadsetele muutustele (lk 52). Veelgi rohkem osutatakse eesti murretele, vanale kirjakeelele ja rahvaluule keelele. Mitmes seoses vaadeldakse eriti lõunaeesti ja rannikumurde keelejooni. See täiendab kirjakeelele tuginevat teravikpilti ja samal ajal ka tänapäeva eesti kirjakeele vormistiku diakroonilist tausta.

Morfoloogiakirjelduse lähtekohaks on soome ja eesti keele traditsioonilised grammatikad. Eesti morfoloogia analüüs põhineb osaliselt Hannu Remese oma eesti keele grammatikal⁵, aga sagedamini siiski Johannes Valgma ja Nikolai Rembali käsiraamatul⁶, Mati Hindi teostel⁷ ning Mati Hindi ja Viivi Maanso ühisel kooligrammatikal⁸. Hannu Remes on viidanud ka eesti keele teaduslikule grammatikale⁹ ja „Eesti keele käsiraamatule”¹⁰, aga suhtub mõlema lahendustesse mitmel puhul kriitiliselt. Neis on näiteks *käsi-*, *uus-* ja *vars-tüüpi* sõnade ainsuse partitiivi- ja illatiivi- ning mitmuse genitiivivormid analüüsitud järgmiselt: *kä/tt*, *uult*, *var/lt*; *kä/tte*, *uul/de*, *var/de*; *kä/te*, *uul/te*, *var/te*. Hannu Remes kritiseerib seda

⁵ H. R e m e s, Viron kielioppi.

⁶ J. V a l g m a, N. R e m m e l, Eesti keele grammatika. Käsiraamat. 2. tr. Tallinn: Valgus, 1970.

⁷ M. H i n t, Eesti keele õpik IX klassile. Teine, ümbertöötatud trükk. Tallinn: Valgus, 1987.

⁸ M. H i n t, V. M a a n s o, Eesti keele õpik X klassile (reaal- ja üldharu). Tallinn: Koolibri, 1992.

⁹ EKG = M. Erelt, R. Kasik, H. Metslang, H. Rajandi, K. Ross, H. Saari, K. Tael, S. Vare, Eesti keele grammatika I. Morfoloogia, sõnamoodustus. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut, 1995.

¹⁰ EKK = M. Erelt, T. Erelt, K. Ross, Eesti keele käsiraamat. Teine, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2000.

³ W. W u r z e l, Flexionsmorphologie und Natürlichkeit. (Studia Grammatica XXI.) Berlin: Akademie-Verlag, 1984.

⁴ W. D r e s s l e r, Morphology. The Dynamics of Derivation. Ann Arbor: Karoma Publisher, Inc, 1985.

ka pedagoogiliselt seisukohalt: näiteks soome vastavaid illatiivivorme liigendatakse *kätelen, uutelen, vartelen* (lk 82, 191–192). Samuti taunib ta seda (lk 149–150), et EKG ja EKK analüüsivad *tulla, surra*-tüüpi infinitiivivorme viisil *tulla, surra*. Praktikast tähendab see tõlgendus, nagu oleks eesti keeles seda tüüpi verbidel kaks konsonanttüve: *tull-* ja *tul-* (*tulla, tull/ge*). Juba varem on EKG lahendusi kritiseerinud Mati Hint,¹¹ kelle arvates on tegemist koolkondade erinevustega. Hannu Remes ühineb Mati Hindi koolkonnaga.

Morfoloogiakirjelduse keskseid küsimusi on põhivormi valik. Eesti noomenite puhul on Hannu Remes lähtunud ühest põhivormist, ainsuse nominatiivist (lk 110). Verbid on tema järgi problemaatilisemad, sest nende paradigmas ei ole selget põhivormi, nagu on ainsuse nominatiiv, mis on oma struktuurilt ühemorfeemne ja millel on ka psühholingvistiline alus (lk 110). Verbide kirjeldamisel kasutab ta nelja põhivormi: *ma*-infinitiivi, *da*-infinitiivi, indikatiivi preesensi ainsuse 1. pööret ja *tud*-partitiipi (lk 111).

Ka noomenite puhul oleks mitu põhivormi niisama põhjendatud. Eesti nagu ka soome ainsuse nominatiiv ei sisalda alati kogu käänamiseks vajalikku infot. Hannu Remes tõdeb (nt lk 90, 95 ja 104–105), et eesti keeles rajaneb noomenite käänamine suurel määral ainsuse ja mitmuse genitiivil ning tüvefleksiooni puhul mitmuse partitiivil. Mati Hint¹² on kritiseerinud ainsuse nominatiivi põhists kirjeldusviisi ja tõstnud esile seda, et ka noomenite puhul on tarvis mitut algvormi. Üldkeeleteaduslikult taas ajakohaseks muutunud tüveparadigmameetod rõhutab morfoloogia puhul paradigma tähtsust: paradigma

vormide hulgast valitakse algvormideks need, millest tuletatavate tüvede abil saab ühemõtteliselt moodustada sõna kõik vormid.¹³ Soome ja eesti noomenite ja verbide kirjeldamiseks kasutatavad põhivormid väärivad tähelepanu ka pärast Hannu Remese tööd.

Soome ja eesti sõnamuutmissüsteemi erinevustel on mitmesuguseid põhjusi. Osa neist pärineb juba läänemeresoome algkeele murdeerinevustest. Kõige ilmsel on see konditsionaali puhul, mille tunnus on soome keeles *isi*, eesti keeles *ks(i)* (lk 188–199). Osa erinevustest on põhjustanud eesti keele iseseisva arengu perioodil toimunud häälikulised ja morfoloogilised muutused. Osa soome ja eesti kirjakeele erinevustest on otsest teadliku keelearenduse ja -korralduse tagajärg. Eriti eesti kirjakeelde on toodud selliseid keelendeid, millel soome keeles vastet ei ole, nende hulgas sünteetilised konditsionaali minevikuvormid, nt *olnuksin = oleksin olnud* (lk 65). Soome ja eesti kirjakeele teadliku arendamise võrdlus pakub huvitavaid vaatenurki. Kõik kokku jätab mulje, et keelekorraldajate panus on eesti keele arengus olnud märgatavalt tuntavam kui soome keele puhul. Ka see vajaks edasist uurimist.

Eesti sõnamuutmissüsteemi suurte muutuste peapõhjus on niisiis keele iseseisva arengu perioodil toimunud häälikumuutused ja nende tagajärjed. Häälikumuutuste mõjul on palju morfoloogiliselt olulisi tunnuseid ja lõppe ähmastunud või täiesti kadunud. Morfoloogiliselt tähtsad muutused olid järgsilpide *i*-lõpulise diftongi järelkomponendi kadu, lõpukadu, sisekadu, järgsilpide pikkade vokaalide lühene mine ning sõnalõpulise *n*-i kadu (lk 50–52). Täpselt samad häälikumuutu-

¹¹ M. Hint, Kolmkümmend aastat hiljem. Uute eesti keele grammatikate puhul. – Keel ja Kirjandus, nr 2, lk 100–112; nr 3, lk 188–201.

¹² M. Hint, Kolmkümmend aastat hiljem. Uute eesti keele grammatikate puhul.

¹³ K. Granqvist, Suomen romanin äänne- ja muotorakenne. (Suomen Itämaisen Seuran suomenkielisiä julkaisuja 36. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 145.) Helsinki: Yliopistopaino Oy, 2007.

sed on aset leidnud ka edelasoome murdeis.

Nende muutuste tõttu tekkis oht, et eesti keele ainsuse genitiiv, partitiiv ja illatiiv langevad ühte. Käändesünkretismi teket on siiski takistanud eesti keele vältevaheldus. Algselt ainult klusiile hõlmanud astmevaheldus levis ka teistesse konsonantidesse ja konsonantühenditesse ning pikkadesse vokaalidesse ja diftongidesse. Vältevaheldusel on eesti keeles grammatiline funktsioon. Vältevahelduse grammatiseerumise tagajärjel on eesti keel liikunud flekteeriva keele suunas, nagu Hannu Remes on mitmel puhul maininud (nt lk 61). Edelasoome murdeis seevastu samasuguse vältevahelduse tekkeks eeldusi ei olnud. Sellepärast on ähvardavat käändesünkretismi seal tõrjunud mitmesugused morfoloogilised üldistused. Edelasoome murrete ja eesti keele erinevate häälikuliste ja morfoloogiliste strateegiate võrdlus on huvitav ja üldkeeleteaduslikult oluline uurimisteema.

Eesti käändesüsteemi on eemaldanud soome omast ka eesti keele fonotaktilised piirangud (lk 56–58). Sõna teises silbis saab esineda diftong ainult kolmandavältelistes vormides, esma- ja teisevälteliste vormide teises silbis mitte. See piirang on toonud kaasa selle, et soome (*i*)*nen*- ja *e^x*-noomenite eesti vasted kuuluvad mitmesse eri käändtüüpi. Eestlaste puhul on see fonotaktiline piirang automaatne, soomlasest eesti keele õppijatele aga valmistab selle meelespidamine raskusi.

Eesti keele morfoloogilist süsteemi on mõjutanud ka astmevahelduse morfoloogistumine (lk 58–61). Erinevalt soome keelest kuulub eesti keeles astmevahelduse esinemine või puudumine lekseemi paradigmaatiliste erijoonte hulka. Teisiti öeldes: selle üle ei ole võimalik otsustada sõna häälikulise koostise ega silbistruktuuri põhjal. Ka ei ole eesti keeles näiteks soome

vahelduste *sade* : *sateen*, *ruis* : *rukiin* täpseid vasteid, vaid on toimunud tugeva astme üldistumine või kvalitatiivse astmevahelduse kvantitatiivsega asendumine: *sade* : *sademe*, *rukis* : *rukki* (lk 60).

Mitmuse genitiiv on Hannu Remese arvamus järgi hea näide soome ja eesti keele ühise vormikategooria kohta, milles on nii ükssteisega sarnaseid tuttavaid vorme kui ka õppija seisukohast tülikaid, emakeelest erinevaid vorme (lk 79). Soomlasest eesti keele õppijatel on kerge omandada selliseid eesti konsonanttüvelisi mitmuse genitiive, millel on soome keeles vaste, nt *laste*, *meeste*, *siniste*, *keelte*, *suurte*. Samuti on soome vastetele lähedased nt *ristide*, *värvide*, *romaanide*, keerulisemad on seevastu nt *maade* (sm *maiden*), *hoone* (sm *huoneiden*), *kõrgete* (sm *korkeiden*), *poegade* (sm *poikien*), *kalade* (sm *kalojen*). Hannu Remese järgi on soomlaste vaatevinklist nende vormide kategooria sisene markeeritus erineva astmega (lk 79). Eestlasest soome keele õppijale on omakorda võõrad soome mitmuse genitiivi mitmusetüvelised vormid.

Ka mitmuse moodustamises on soome ja eesti keele vahel suuri erinevusi (lk 86–96). Soome keeles on kaks tüüpi: mitmuse nominatiivis ja konsonanttüvelises genitiivis on tunnuseks *t*: *miehelt*, *mies/ten* (või tänapäeval pigem *mies/ten*), teistes käänetes *i* (või silbipositsioonist sõltuvalt *j*). Eesti keeles on kolm tüüpi: 1) aglutinatiivne *de*-mitmus, mille tunnuseks on mitmuse nominatiivis *d* ja mujal *de* või *te* (*kala/d*, *kala/de*, *kala/de/s* jne), 2) aglutinatiivne *i*-mitmus (*aasta/i/d*, *aasta/i/l* jne) ning 3) flektiivne tüve-*mitmus*, kus mitmust väljendab tüvevokaali vaheldus (*vana* : *vanu*, *püha* : *pühi* jt).

Eesti keele kolmest mitmusetüübist on *de*-mitmus kõige üldisem ja markeerimata, samal ajal kui flektiivne tüve-*mitmus* on kõige markeeritum. Keele-

ajalooliselt vastavad aglutinatiivne *i*-mitmus ja flektiivne tüvemitmus soome *i*-mitmusele. Algupärane *i*-mitmus on niisiis eesti keeles jagunenud kaheks. Mõnikord on lähedased soome ja eesti *i*-mitmuse vormid (nt sm *puli/ta*, *hampa/i/ta*, *murte/i/ta*, *kuninka/i/ta*, *raamatu/i/ssa*, *kuusikoli/ssa*, *papere/i/ssa* – ee *pul/i/d*, *hamba/i/d*, *murde/i/d*, *kuninga/i/d*, *raamatu/i/s*, *kuusiku/i/s*, *pabere/i/s*), mõnikord soome *i*-mitmuse ja eesti tüvemitmuse vormid (nt sm *pesiä*, *silmιά*, *kohtia*, *suomalaisia*, *lehtiä*, *nuotteja*, *lautoja*, *velkoja* – ee *pesi*, *silmi*, *kohti*, *soomlasi*, *lehti*, *noote*, *laudu*, *võlgu*). Ehkki aglutinatiivne *i*-mitmus ja flektiivne tüvemitmus on eesti keeles markeeritud vormid, on need Hannu Remese uurimuse järgi sageli soomlasest eesti keele õppijatel kergemini omandatavad kui markeerimata *de*-mitmuse vormid (lk 94–96). Eestlasest soome keele õppijatele valmistab omakorda raskusi see, et eesti markeerimata *de*-mitmusel soome keeles vastet ei ole (kui välja arvata konsonanttüveline mitmuse genitiiv).

Kesksetest vormikategooriatest erinevad suurel määral ka eesti ja soome imperfektimoodustus (lk 131–135). Soome keeles on imperfekti tunnuseks *i*, mis põhjustab mõnes tüübis tüvevokaali vahelduse: *jäädä* : *jäl/i/n*, *kantaa* : *kantoli*. Kontraheerunud verbide imperfektivormide puhul on esitatud kaks morfoloogilist tõlgendust, mida mainib ka Hannu Remes: kas *vastas/i*, *hyp-päs/i/n* või *vasta/si*, *hyppä/si/n*. Kui nende imperfektitunnuseks pidada *si*-d, siis on soome keeles kaks imperfektitüüpi, kusjuures *si*-imperfekt on markeeritum. Eesti keeles on imperfekti puhul markeeritus ja markeerimatus teistpidi. Enamikul verbidest on imperfekti tunnuseks *si* või ainsuse 3. pöördes (*i*s): *elä/si/n*, *elä/s*, *kand/si/n*, *kand/i/s*. Mõnel verbil on ka eesti keeles *i*-tunnuseline imperfekt, nt *saama* : *sa/i/n*, *tulema* : *tulli/n*. Arvuliselt on niisuguseid

verbe üsna vähe, aga nende kasutamissagedus on suur.

Uurimuse üks kõige väärtuslikumaid ja huvitavamaid osi on 9. peatükk, kus Hannu Remes vaatleb soome ja eesti noomenite ja verbide muuttüüpide omavahelist vastavust (lk 221–254). See viib lugeja paradigmaatilise morfoloogia keskmesse. Peatükis on näitlikult osutatud, kuidas algselt puithäälikulised muutused on morfoloogistunud ja hakanud põhjustama erisuguseid restruktureeringuid, mis on omakorda kaasa toonud paradigma välja ümberkorraldumise. Selles on olnud suur osa ka eesti keele fonotaktistel piirangutel. Näiteks vastab soome *eA*-noomenitele eesti keeles kaks käändtüüpi: *kõrge* : gen *kõrge* : part *kõrget* ja *pime* : gen *pimeda* : part *pimedat* (lk 226–227). Paradigmaatilisel otsustava tähtsusega on siin olnud sõna 1. silbi struktuur ja välde. Soome *inen*-noomenitele vastab eesti keeles kolm (lk 228–230) ning soome *e^x*-noomenitele viis eri käändtüüpi: 1) *möte* : *mötte*, 2) *kõne* : *kõne*, 3) *kude* : *koe*, 4) *säde* : *sädeme*, 5) *’ahne* : *’ahne* (lk 230–234). Teiselt poolt käänduvad soome keeles omadusnimed (*riikkaus* : *riikkauden* : *riikkautta*) ja teonimed (*vastaus* : *vastauksen* : *vastausta*) erinevalt, aga eesti keeles on need ühte langenud (*rikkus* : *rikkuse* : *rikkust* – *vastus* : *vastuse* : *vastust*) (lk 234–236).

Samalaadset ümberkorraldumist võib näha ka verbide puhul. Näiteks vastab soome *ele*-verbidele eesti keeles kolm tüüpi (lk 238–240) ja kontraheerunud verbide pööramine on eesti keeles mitmesuguseid muutusi läbi teinud (lk 240–254). Lisaks on osa algselt kontraheerunud verbe võtnud omaks kontraheerumata verbide pööramismalli, nimelt sellised verbid, mille esimene silp on lühike ja paradigma kõik vormid on esmavätelised, näiteks *avada*, *magada*, *lubada*, *lisada*, mis pöörduvad praegu nagu *elada*. Teiselt poolt on osa alg-

selt kontraheerumata verbe eesti keeles muutunud kontraheerunud verbideks, nt *alata, jätkata*. Hannu Remes tõdeb, et nii kontraheerunud kui ka kontraheerumata verbid valmistavadki mõlema keele omandamisel raskusi, mainides viit põhimõttelist seika, mida soomlasest ja eestlasest keeleõppijad peaksid sel puhul tähele panema (lk 243–246).

Hannu Remes viitab mitmes kohas soome ja eesti keele tüpoloogilistele erinevustele. Eesti keeles on ennekõike noomenimuutmises üldistunud flektiivsetele keeltele omaseid jooni: keskseid käändevorme väljendatakse tüvesiseste muutuste abil (lk 61–63). Soome keel on aga paremini säilitanud algupärase aglutinatiivse muutmissüsteemi. Ka tüvemitmus on lähendanud eesti keelt flektiivsetele keeltele (lk 89–91). Teiselt poolt, nagu Hannu Remes märgib, on eesti keeles palju aglutinatiivsetele keeltele omaseid jooni, muuhulgas aglutinatiivne *de-* ja *i-*mitmus ning *si-*imperfekti (lk 87–88, 131–132). Hannu Remes ei nõustugi Tiit-Rein Viitso esitatud mõttega, nagu oleks eesti keel muutunud aglutinatiivsest läänemeresoome algkeelest kvaasiaglutinatiivse vaheastme kaudu flektiivseks keeleks (lk 258), vaid tema arusaama järgi on eesti keel tüpoloogiliselt pigem aglutinatiiv-flektiivne keel, kus näiteks flektiivsetele tüvedele liidetakse muutesufikseid. Selles suhtes on ta samal seisukohal, mille on varem esitanud Mati Hint.¹⁴

¹⁴ M. H i n t, Häälikutest sõnadeni. Eesti keele häälikusüsteem üldkeeleteaduslikul taustal. Teine, ümbertöötatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 1998.

Soome ja eesti keelt peetakse sageli väga lähedasteks sugulaskeelteks, mis erinevad esmajoones häälikulisel tasandil ja sõnavaras. Hannu Remes näitab oma uurimuses põhjapanevalt, et see arusaam on väär. Soome ja eesti sõnamuutmiserinevuste põhjused on sügaval nende keelte vormisüsteemis ning isegi tüpoloogiliselt on nad teineteisest selgesti erinevad. Hannu Remese raamat on lisanud soome ja eesti muutemorfoloogia erijoonte kirjeldamiseks senisest suurema sügavuse. Diakrooniliselt valgustab ta uurimus väga huvipakkuvalt seda, kuidas kahe lähedase sugulaskeele grammatiline struktuur on suhteliselt lühikese ajaga üsna erinevaks arenenud. Mõningatest häälikumuutustest sai eesti keeles alguse muutusteahel, mis on kaasa toonud sõnamuutmise ümberkorraldumise. Hannu Remese tähelepanekud on peale soome ja eesti keeleteaduse olulised ka üldkeeleteaduslikult, eriti keeletüpoloogia uurimise seisukohalt. Lisaks on ta väitekiri tähtis abivahend kõigile neile, kes õpetavad eesti keelt soomlastele või soome keelt eestlastele.

HEIKKI PAUNONEN

Soomekeelsest käsikirjast tõlkinud
VÄINO KLAUS